

ÁLLÁSPONT

ÉPÍTMÉNYEK INGOVÁNYON

Novák Zoltán

MÉLTÁNYOSSÁG
politikaelemző központ

Elindult egy népi kezdeményezés, ez rendben van. A szükséges aláírások kétszerese gyűlt össze, ez is rendben van. Az Országgyűlés napirendre tűzte a témát, ez is rendben van. Késő estére tűzték ki, ez már kevésbé van rendben. A kormányoldal vezérszónoka furcsa dolgokat mondott a vitában, ez nincs rendben. A parlamenti fiaskó komoly közfelháborodást váltott ki, ez rendben van. A kormányoldal igyekszik korrigálni hibáját, ez is rendben van. Per pillanat a törvényi tényállás nevére vitatkoznak, és hajolgatnak a „hölgyek” akarata előtt, ez megint nincs rendben. A döntéshozók feltehetően úgy fognak törvényt alkotni, hogy nincsenek tisztában a probléma természetével, mélységével és kiterjedtségével, ebből kifolyólag fennáll a veszélye annak, hogy látszatmegoldás születik, és ez nagyon nincs rendben.

A felvezetésből talán már kiderült, hogy a családon belüli erőszak kérdésköréről van szó, és arról a kezdeményezésről, mely azt tűzte ki célul, hogy a családon belüli erőszak önálló törvényi tényállást kapjon. Most ott tart a történet, hogy létrehoztak egy munkacsoportot az Emberi Erőforrások Minisztériumának kezdeményezésére, melyben a belügyi és az igazságügyi tárca, az Országos Bírói Hivatal, a rendőrség, az alapvető jogok biztosának képviselői, mellett helyet kapott Halász Pálma, a kezdeményezés elindítója is. Egy meg-

lehetősen széles grémium jött létre tehát, és ez az a pont, ahol erősen kétesélyes, hogy milyen irányt vesz a folyamat. Lehet ez egy sikertörténet, amennyiben kormány egy évtizedek óta kezeletlen társadalmi problémát, végre helyi értékén kezel, és megfelelően komplex megoldást talál; de lehet teljes kudarc is, amennyiben a bizottságolás szintjére érve – az ellentétes vélemények, értékek és érdekek metszetében – eljelentéktelenedik és ellehetetlenedik az ügy, majd születik valamilyen alibi-megoldás.

ÁLLÁSPONT

Bár a kormányoldal tartalom és forma tekintetében is meglehetősen szerencsétlenül reagált a népi kezdeményezésre, és ez erőteljes felháborodást váltott ki, az azonban vitathatatlan, hogy a probléma megoldatlanságáért a Fidesz-kormányt csak részleges felelősség terheli. Az összes eddigi kormány vagy szőnyeg alá söpörte a családon belüli erőszak problematikáját, vagy nem volt képes hathatós válaszokat találni erre a kihívásra. A Fidesz-kormányt legfeljebb azért terheli kiemelt felelősség, mert a család intézményét helyezte társadalompolitikája középpontjába, társadalomszemlélete a családot tekinti a társadalom fő alkotóelemének. A kormányprogramban a család szó több mint hatvan helyen szerepel, és a kormányfő az Unióval folytatott vitákban is többször hivatkozott a családra és a keresztényi értékekre, mint olyan fundamentumokra, melyeket – az individualizáló nyugattal szemben – a magyar kormány felvállal és zászlajára tűz. Ennek fényében a kormányoldalnak legelőször is egyetlen súlyos kérdést kell feltennie és megválaszolnia: lehet e politikát építeni a család intézményére, ha az romokban hever.

A civilek kavicsot dobtak az állóvízbe, pedig a sikeres népi kezdeményezés csak a javaslat megvitatására kötelezte a parlamentet, de mivel a parlamenti vita furcsa irányt vett, a téma az érdeklődés homlokterébe, a kormány pedig lépéskényszerbe került. A munkacsoport létrehozása nagyon is üdvözlendő, most már csak az a kérdés, milyen hatékonysággal működik, és milyen eredményre jut. Ha figyelembe vesszük az elmúlt két év törvényalkotási gyakorlatát, illetve a stratégiai döntéshozatal módját, akkor fontos felhívni a figyelmet egy jelentős kockázati tényezőre, mely a döntések és törvények megalapozottságának és hatásfokának a területére vezet bennünket. Ha megoldást akarunk találni egy problémára, akkor a legelső lépés, hogy felmér-

jük és megértjük probléma természetét, kiterjedtségét és mélységét, majd – második lépésként – ezen ismeretekre alapozva mérlegeljük a megoldási módokat, lehetséges hatásfokát, mellékhatásait és ellenhatásait, végül harmadik lépésben kiválasztjuk a legnagyobb hatásfokkal és legkisebb rizikóval járó megoldás-képletet. A kormány épp a legelső lépést szokta megspórolni, ami végtelenül megnehezíti a hatékony problémamegoldást. A Fidesz-kormánynak általában van egy ösztönös képe az ország egyes problémáiról, ez a kép olykor közelebb áll a valós helyzethez, olykor távolabb, de a komplexebb kihívásoknál szinte bizonyos, hogy az ösztönös diagnózisok kevésnek bizonyulnak. Ennek eklatáns példája a kormánynak a középosztály

megerősítését célzó politikája: úgy helyezte át az újraelosztás súlypontját a középosztály javára, hogy valójában semmit sem tudunk a középosztály helyzetéről és motivációiról (szociokulturális kondícióiról, kiterjedéséről és versenyképességi potenciáljáról, fejlesztési és bővítési aktivitásáról, üzleti moráljáról és értékrendjéről, társadalmi-gazdasági szerepfelfogásáról), és ez az ismerethiány azt eredményezte, hogy az intézkedések lényegében célt tévesztettek, – a kormány által deklarált – elvárt haszon elmaradt. A rendszerváltás óta példátlan méretű jövedelemát-csoportosítás nem hozott sem belső fogyasztásbővülést, sem foglalkoztatottság-növekedést, és nem is indította be a gazdaság motorjait.

ÁLLÁSPONT

Valós kockázat tehát, hogy alapos diagnózis nélkül a családon belüli erőszak kezelése is hasonló sorsra jut, mint a középosztály-erősítés ügye. Semmi jele nem mutatkozik annak, hogy a kormány forrást különített volna el – megsegítendő a létrehozott munkacsoport munkáját – előtanulmányok, empirikus kutatások, hatásvizsgálatok megrendelésére. Ráadásul most egy

olyan problémával állunk szemben, amit a kormányoldal nem is azonosított problémaként, egyszerűen rákényszerült a problémakezelésre, ebből kifolyólag még csak ösztönös diagnózisa sincs a problémáról. Statisztikai adatok, pszichológiai esettanulmányok, és néhány kutatás rendelkezésre áll ugyan, de ezek biztosan nem elegendők a törvényi előkészítéshez.

Ha mindezek ellenére megszületne Európa legmodernebb és leghatékonyabb törvényi szabályozása, akkor is csak egydimenziós választ adtunk egy többdimenziós problémára. A családon belüli erőszak annyira komplex terület, hogy természetesen nem lehet megoldani egyetlen törvényalkotási aktussal. Legalább ennyire fontos átvilágítani a nyomozati szervek és jogalkalmazó intézmények gyakorlatát, új specifikus intézmé-

nyeket kell létrehozni, meg kell erősíteni a már meglévő civil segítő-hálózatot, képessé kell tenni az egészségügyet a rehabilitációs feladatok ellátására, a közoktatás feladatává kell tenni a családon belüli konfliktuskezelés kompetenciájának növelését, végül olyan szemléletformáló eszközökre van szükség, mely át tudja szakítani az osztálytársadalomban rége óta meglévő és mélyről táplálkozó beidegződések hálóját. Van tehát tennivaló.

Összegezve három olyan kompakt állítást fogalmazhatunk meg, amely perdöntő lehet a családon belüli erőszak jelenségének kezelését illetően:

Egy a család intézményét politikája középpontjába állító kormány nem térhet ki hitelvesztés nélkül a családon belüli erőszak problémájának megoldása elől.

Megfelelő diagnózis hiányában, tehát empirikus kutatások és hatástanulmányok nélkül az Országgyűlés nem lesz képes hatékony szabályozást kialakítani.

Önmagában nem elegendő az önálló törvényi szabályozás megteremtése, az érzékelhető előrelépéshez a társadalom teljes horizontján, és az állami intézményrendszer teljes vertikumán végigfutó intézkedés-sorozatra van szükség – új intézményekre, pluszforrásokra, megelőzésre, utókezelésre és szemléletformálásra.

Paár Ádám

Angliában az 1800-as években előbb kezdték el védeni az állatokat, mint a gyermekeket. Ma a brit speciális bíróságok szembe-
besítik a családon belüli bántalmazókat tetteik hatásaival. A magyar állam és társadalom le van maradva két bro-
súrával a Nyugat mögött a

családon belüli erőszak kezelésében. De nem a lemaradás a fő baj! Magyarországon a közöny kultúrája akadályozza, hogy őszintén beszéljünk erről a problémáról. A magyar társadalomban szégyen és titkolózás tárgya a családon belüli erőszak. Ez a tettesek és az áldozatok oldaláról érthető. Azonban a szűkebb környezetet, a szomszédságot és sokszor a rokonságot is az jellemzi, hogy a nyilvánvaló jelek ellenére is átsiklanak az ilyen esetek fő-

lött („jobb nem beleszólni, csak nekem is kellemetlenségeim adódnak”, „nem szö-
lok, nem fáj fejem”), esetleg magát az áldozatot hibáztatják. Ki lehetne alakítani a segítségnyújtás kultúráját, például az oktatás-nevelésben. Fontos lenne az iskolában tanítani a gyermekeket arra, hogyan tudnak tapintatosan segítséget nyújtani az erőszakot szenvedett rokon-
nak, ismerősnek. Szükség volna annak a mentalitásnak a megváltoztatására, hogy ami a négy fal között történik, az magán-
ügy, amihez a környezetnek semmi köze. Nagyon is van köze, hiszen például a bántalmazott gyermekből sokszor bántalmazó felnőtt lesz. A társadalom egész szemléletét kellene megváltoztatni e kérdésben. Persze, ehhez a jogalkotó politikai szint szemléletváltozása is szükséges.

Cséry Péter

Az Egyesült Királyságot akár a hagyományok államának is nevezhetnénk, hiszen komoly tradíciókkal rendelkezik a demokrácia, a parlamentarizmus, az alkotmányosság és nem utolsósorban a jogvédelem területén. Konkrétan a családon belüli erőszak, mint kezelendő probléma, társadalmi érzékelésének első jelei már több mint 130 évvel (!) ezelőtt megmutatkoztak különböző könyvek formájában (pl.: Feleségkínzás Angliában). Viszont tény, hogy a szigetországban is csak az 1996-os családjogi, illetve a 2004-es családon belüli erőszakra szóló törvény biztosított olyan szabályozási hátteret, amely lehetővé tette a probléma hatékony kezelését. Mindemellett azonban a mindennapi tapasztalatokon alapuló multi-agency szemléletmód, ami igazán követendővé

teszi a brit gyakorlatot. A multi-agency azon az alapvetésen nyugszik, hogy a családon belüli erőszak elleni harc csak több szereplő együttműködésével lehet sikeres. Az egyes aktorok tevékenységét azonban egy közös platformon kell összehangolni –ami a belügyminiszter feladata– a hatáskörök és kompetenciák elkülönítésével, illetve az információáramlás biztosításával. Mindazonáltal fontos megjegyezni, hogy a brit rendszer eredményességéhez az állandó szemléletformálás is jelentősen hozzájárul, amire jó példa a rendőrök folyamatos továbbképzése, valamint az ún. Változás program, amelyben az elkövetőket segítik gondolkodásmódjuk megváltoztatásában. Összességében a brit modell jól mutatja, hogy a probléma orvoslásához nem elegendő a megfelelő intézményi keretek létrehozása, hanem legalább ennyire fontos a „puha” tényezők alakítása is.

Lakatos Júlia

Az, hogy egy népi-kezdeményezés „kevés” volt ahhoz, hogy a családon belüli erőszak kérdése kivívja a pártok és a közvélemény figyelmét csak még jobban rávilágít a probléma lelkére. Amiről nem beszélünk, nincs is. Varga István akaratlanul is felfedezte a problémát a magyar társadalom számára. A bántalmazott nőket segítő szervezetek emberfeletti munkájuk mellett sem tudtak ilyen médianyilvánosságot generálni az ügynek. A kérdés csupán az, hogy a felháborodás tárgyát miért nem a családon belüli erőszak maga váltja ki, miért egy rossz mondat? A jelenségnek kulturális, gazdasági, jogi és politikai okai is vannak. Magyarországon a női egyenjogúság elemzése rendszerint abban merül ki, hogy kevés képviselő ül a parla-

mentben. Csakhogy az alacsony létszám már önmagában is következmény. Magyarország hagyományosan patriarchális, férfi-centrikus társadalom. A család pedig az állam hatáskörén kívülálló, privátszférához tartozó zárt intézmény. Miközben a vita – egy egészen más kontextusban - a körül lobbant fel, hogy az államnak semmi keresnivalója a hálósobákban, a családon belüli erőszak önálló büntetőjogi tényállássá való tétele pontosan ezt a tabut dönti le. Az államnak van szerepe a hálósobákban, ha bűncselekmény történik benne. Ehhez azonban elfordított fejek és becsukott szemek helyett az kell, hogy ne csak egy-egy botrány kapcsán figyeljünk fel az ilyen történetekre. Ha nincs törvény, nincs bűncselekmény, ha nincs botrány, nincs cselekvés, ha nincs állampolgári kezdeményezés, nem történik semmi.

Nagy Attila Tibor

Magyarország a Nyugathoz képest a jogalkotásban, a jogalkalmazásban, és a szemléletformálásban is jelentősen el van maradva a családon belüli erőszak témájában. Ami a jogi részt illeti: nemcsak az USA-ban, de német nyelvterületű országokban is ismert a távoltartás intézménye, Németországban 2002 óta akár egy évre is távol lehet tartani az elkövetőt családjától. Legalább ilyen fontos azonban, hogy az áldozat azonnal a rendőrség egy külön telefonszámához fordulhat, és a rendőrség elrendelheti az elkövető akár azonnali eltávolítását, még a bírósági eljárás előtt. Az ottani gondolkodás azonban nem csak az áldozatvédelemre, hanem a tettesek mentális kezelésére is kiterjed. Ahhoz azonban, hogy a mostani hazai állapotok lényeges javulására esély legyen, nem elég a jogi környezetet megváltoztatni. A jogalkalmazóknak is komoly

felkészítést kell kapniuk, külön ezekre az esetekre specializálódott rendőröket, gyámügyeseket kell képezni. De még ez is kevés, mert ma nálunk a befogadó szemlélet sem eléggé támogató a párkapcsolati erőszakban sértett nő vagy esetleg férfi számára. A gondolkodás megváltoztatásához szükségesek, elengedhetetlenek, de nem elégségesek a politikai-közületi szintéren lévő viták. A szemléletformálás más csatornáit is meg kell találni: ilyen például a film. A Jennifer Lopez főszereplésével készült Most már elég! című film éppen a párkapcsolati erőszakot dolgozza fel: és arra neveli a nézőt, hogy ha hasonló helyzetbe kerül, akkor ne törődjön bele a sorsába, hanem harcoljon. A nyugati kultúrában se szeri, se száma a társadalmi problémákat különböző aspektusból feldolgozó filmeknek, könyveknek, műalkotásoknak. A rossz társadalmi reflexek megváltoztatása nélkül nálunk sem lesz látható eredmény ezen a területen (sem).